

Riccardo Luccio. *Od duše do uma: kratka povijest psihologije*. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2023., 206 str.

Knjiga *Od duše do uma: kratka povijest psihologije* prijevod je talijanskoga izvornika *Dall'anima alla mente. Breve storia della psicologia* (Roma; Bari: Editori Laterza, 2014.). Autor Riccardo Luccio, profesor emeritus psihologije na Sveučilištu u Trstu, poznat je hrvatskoj znanstvenoj zajednici, među ostalim i po člancima objavljenim u časopisu *Review of psychology* te suradnji s psiholozima na području regije Alpe-Jadran. Ovo je prvo njegovo djelo prevedeno na hrvatski jezik. Prijevod potpisuje prof. dr. sc. Alessandra Pokrajac Bulian, redovita profesorica na Odsjeku za psihologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

U kratkom uvodnom tekstu naslovljenom *Premisa* autor kaže: „Htio sam govoriti o duši i njenoj sudbini ne u odnosu na naše tijelo, već s obzirom na psihologiju, moju znanost, koja se upravo zove znanost o duši, ali koja već više od stoljeća ne govori o duši.” Knjiga je strukturirana u pet poglavlja: *Izum psihologije*, *Mjeriti dušu*, *Osloboditi se duše*, *Trijumf uma* i *Cvijet maka ili ptičica*. Na kraju je opsežan popis literature na engleskom, njemačkom i talijanskom jeziku.

U prvom poglavlju Luccio piše o počecima uporabe pojma psihologija u 16. stoljeću te o utemeljenju psihologije proizašlom iz rasprava o duši, najprije u okrilju fizike (*fizika duše*). Taj je proces tekao relativno sporo jer je psihologija kao grana fizike ostajala izvan fokusa interesa znanstvenika s područja prirodnih znanosti, jednako tako i liječnika, koji su bili usmjereni na somatologiju, dok je u raspravama filozofa bila uglavnom zanemarena. Pojam *psihologija* svoju je širu afirmaciju stekao pojavom djela *Empirijska psihologija* njemačkoga filozofa Christiana Wolffa (1679. – 1754.), jednoga od istaknutih predstavnika racionalizma, kojemu pripada i zasluga ujedinjenja dvaju dotadašnjih pravaca u istraživanju duše.

Je li moguće mjeriti psihičke činjenice – pitanje je kojim počinje drugo poglavlje knjige, gdje autor navodi brojne primjere za i protiv mjerenja psihičkih činjenica. Poseban je naglasak na Kantovoj „zabrani” matematizacije psihologije i Herbartovoj tvrdnji o mogućnosti i nužnosti upotrebe matematike u psihologiji. Poglavlje završava prikazom uloge njemačkoga fizičara, filozofa i psihologa Gustava Theodora Fechnera, koji pomoću svoje psihofizike uvodi matematička istraživanja u empirijsko mjerenje psihičkih događaja.

Osloboditi se duše naslov je trećega poglavlja, u kojem analizira utjecaj institucionalizacije psihologije na potiskivanje pojma *duša*, koji postaje opterećenje u pozicioniranju među prirodnim znanostima. Luccio bez okolišanja kaže: „U vrijeme kada psihologija kao znanstvena disciplina poprima *status* izjednačen s prirodnim znanostima, žurno je potrebno riješiti se svih onih aspekata zbog kojih su na nju predstavnici onih znanosti koje danas obično nazivamo ‘tvrđima’ oduvijek gledali sumnjičavo. A vjerojatno je najneugodniji objekt u području psihologije duša.” To je vrijeme druge polovine 19. stoljeća, a ime neizostavno povezano s institucionalizacijom psihologije je Wilhelm Wundt, koji 1879. na Sveučilištu u Leipzigu osniva prvi laboratorij za eksperimentalnu psihologiju. Psiholozi su tijekom 19. stoljeća, smatra Luccio, dušu

promatrali iz tri različite perspektive: psihologija bez duše, spašavanje metafizičke duše i definiranje duše znanstvenim pojmovima. Zatim je uslijedilo „poricanje ne samo pojma duše, već i svijesti”, što je karakteristično za bihevizizam, dok se geštaltizam, zanemarujući dušu, bavi „fenomenološkim svijetom”.

Sredinom 20. stoljeća započinje razdoblje „trijumfa uma”, o čemu se govori u četvrtom poglavlju. Ključnu ulogu ima novi pravac – kognitivizam. Na njegovoj se platformi afirmiraju nova istraživačka područja kao što su psiholingvistika i evolucijske studije. Izučavanje uma, odnosno proučavanje kognitivnih procesa u prvi plan stavlja procese obrade informacija, pri čemu se analizira analogija uma i računala, drugim riječima klasična kognitivna psihologija slijedi put klasične umjetne inteligencije. Kasniji razvoj kognitivne psihologije uključuje nove modele i koncepte (samoregulacija i samoorganizacija, konekcionizam).

U posljednjem, petom poglavlju trijumf uma se u kontekstu novih istraživačkih trendova stavlja pod upitnik, ponajprije zbog prethodnoga zapostavljanja nekih aspekata kao što su, na primjer, percepcija i emocije. Napredak neuroznanosti generira danas novu prekretnicu u razvoju psihologije, za koju Luccio duhovito i s dozom skepse kaže da se traži još jedna analogija u prekrasno obojenim slikama koje naizgled „govore sve o funkcioniranju mozga, a umjesto toga nam, vjerojatno, samo nastavljaju iznova pričati staru bajku o frenologiji, o funkcijama lokaliziranim u različitim dijelovima živčanoga sustava”.

Knjiga *Od duše do uma: kratka povijest psihologije*, kako i sam autor navodi, nije udžbenik ni priručnik iz povijesti psihologije. Riječ je o sintezi razvoja psihologije s obzirom na ključne pojmove odnosno njezin predmet. Pratiti put „od duše do uma”, onako kako ga Riccardo Luccio prikazuje, nije jednostavan zadatak, no svakako je vrijedan truda. Tekst obiluje brojnim referencama koje upućuju na autorovo poznavanje širokoga spektra znanja, stoga je prilično optimistično njegovo očekivanje da će knjigu, osim studenata i psihologa koji se propituju o povijesnim temeljima discipline kojom se bave, čitati i obrazovani čitatelji dok putuju međugradskim brzim vlakovima. A možda je doista tako jer je knjiga, inače u Italiji proglašena najboljom monografijom o psihologiji u 2014. godini, od tada doživjela više izdanja.

Štefka Batinić